

Byggnadsminne

– Vad är det? –

”Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av oss alla”

(Kulturminneslagens första paragraf)

www.m.lst.se

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

Så länge människan har funnits har hon påverkat sin omgivning. Spår, lager på lager, kan skönjas såväl i stad som på landsbygd; genom att lära oss att tyda dem kan vi förstå människans roll och de varierande levnadsvillkor hon har levt under. Vägar, alléer, åkrar, igenväxta ängsmarker, bebyggelsens placering och utformning – allt detta är delar av vår kulturmiljö som vi enligt lag har ett gemensamt ansvar att vårda.

Byggnader och anläggningar som genom sitt kulturhistoriska värde är synnerligen märkliga kan byggnadsminnesförklaras av länsstyrelsen. Det kulturhistoriska värdet kan variera; anläggningen kan vara unik eller representativ för sin tid, den kan visa en intressant byggnadsutveckling eller vara stilmässigt intakt. Värdet kan vara av teknisk eller konstnärlig art, vara knutet till en speciell samhällsyttring, en historisk person eller händelse.

Utifrån sitt kulturhistoriska värde har ett begränsat antal byggnader valts ut och byggnadsminnesförklarats enligt Kulturminneslagens tredje kapitel. Lagen har tillkommit för att ge ett varaktigt skydd åt bebyggelse av nationell betydelse. Urvalet skall på ett allsidigt sätt spegla vår historia och samtidigt utgöra kärnan av vårt inhemska kulturarv. Det fanns drygt 2000 byggnadsminnen i landet i juli 2003. Det står vem som helst fritt att hos länsstyrelsen väcka fråga om en eventuell byggnadsminnesförklaring.

Vad innebär en byggnadsminnesförklaring?

Varje byggnadsminne har speciellt anpassade skyddsbestämmelser, vilka kan inkludera såväl hus som kringliggande mark, framtagna i överenskommelse med ägaren. För att bibehålla ett byggnadsminnes kulturhistoriska värden skall allt underhåll och alla förändringar genomföras i samarbete med antikvariska myndigheter.

Kontakt skall tas i god tid innan arbete påbörjas. Enbart traditionella material och byggnadstekniker, speciellt anpassade till den enskilda byggnaden, får användas. Vilka förändringsarbeten som kräver skriftligt tillstånd från länsstyrelsen reglerar respektive byggnadsminnesbeslut. Våra byggnadsminnen kan ses som nycklar till övrig bebyggelse och om deras kulturhistoriska särart minskas försvinner en del av kunskapen om vår byggda miljö. Genomtänkta renoveringar är A och O för att förhindra detta.

Andra skydd

Nästan all bebyggelse besitter kulturhistoriska värden, oavsett vilket juridiskt skydd den åtnjuter. För att bibehålla dessa värden krävs emellertid kunskap om såväl det enskilda huset och lokala byggnadstraditioner som äldre tiders byggande och material.

En byggnadsminnesförklaring är inte det enda sättet att skydda bebyggelse. Även andra möjligheter finns; kommuner kan exempelvis upprätta områdesbestämmelser eller detaljplaner med varsamhets- eller skyddsbestämmelser. Många kommuner har även utformat och antagit bevarandeprogram för att på bästa sätt kunna bibehålla den byggda miljöns särdrag.

Byggnader i statens ägo kan av regeringen förklaras som statliga byggnadsminnen. Svenska kyrkans kyrkobyggnader från tiden före 1940 är automatiskt skyddade enligt kulturminneslagen, så även fasta fornlämningar oavsett ålder. Ca 1700 kulturmiljöer, ofta större områden som exempelvis industrimiljöer eller odlingslandskap, klassas enligt miljöbalken som riksintressen.

Flitigt använda begrepp som exempelvis ”kulturhus” och ”kulturmärkt” saknar relevans i nu gällande lagstiftning.

Det är viktigt att komma ihåg att ägaren själv kan ge det bästa och mest varaktiga skyddet! Utan ägarens samtycke är det svårt att genomföra ett aldrig så ambitiöst bevarande.

Bidrag

Ägaren till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, även icke skyddad, kan hos länsstyrelsen söka statligt bidrag för att täcka delar av de ökande omkostnaderna som en varsam renovering kan medföra.

Anslaget ges inte till underhåll utan till exempelvis speciella material eller hantverksmetoder, projektering och vårdplaner. Eftersom medlen är mycket begränsade måste prioriteringar göras. Även enstaka kommuner har medel avsatta för byggnadsvård.

Tänk efter före – gör inget förhastat!

Många gånger ser en byggnad mer nedgången ut än den är och det kan vara lätt att ryckas med och göra mer än vad som egentligen är nödvändigt. Innan en renovering genomförs är det viktigt att få överblick av behoven, samtidigt som man beslutar sig för på vilken nivå insatsen skall ligga.

Arkivstudier kan ge mycket kunskap om byggnadens historia, framför allt i kombination med undersökningar av själva huset. Det lönar sig att satsa tid och pengar på en bra projektering där olika aspekter av kommande renovering tas fram, istället för att i efterhand konstatera att renoveringen blev allför omfattande.

Minimera ingreppen – Gör bara så mycket som egentligen behövs, det sparar pengar samtidigt som autenticiteten bibehålls. Om några fönsterkarmar är rötskadade så bör bara de angripna delarna åtgärdas, istället för att samtliga fönster ersätts med nyttillverkade.

En byggnads kulturhistoriska värde är delvis kopplat till det ursprungliga skicket, vilket successivt minskar när originaldelar tas bort.

Använd beprövade material och hantverkstekniker – En äldre byggnad är oftast uppförd med väl beprövade material och metoder, baserat på människans samlade erfarenhet av byggande. Antalet material är relativt litet och man vet av erfarenhet hur de ska bearbetas, hur de åldras och hur de fungerar tillsammans.

Ett traditionellt uppfört hus är konstruerat för att hålla; materialen kan underhållas och dess delar kan åtgärdas oberoende av varandra. Tänk även på att moderna sk underhållsfria material inte kan underhållas – när de börjar åldras måste de ersättas.

Använd rätt material och teknik – Tillsyn och underhåll är en grundläggande vårdinsats. Utan underhåll förfaller byggnader snabbt, men felaktigt utförda åtgärder påskyndar processen. Det är billigare att med anpassade material och metoder kontinuerligt underhålla en byggnad än att med stora och dyra ingrepp rädda den ur förfall.

Vem ska kontaktas?

- Länsstyrelsen kontaktas angående byggnadsminnen och bidrag.
Kulturmiljöfunktionen vid Länsstyrelsen i Skåne län, 205 15 Malmö.
Tel 040/044-25 20 00 vx. Fax 040/044-25 22 70. www.m.lst.se
- Riksantikvarieämbetet har överinseendet över landets kulturmiljövård.
Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 Stockholm.
Tel 08-51 91 80 00 vx. www.raa.se
- Kommunernas stadsbyggnadskontor handhar bl a bygglov och detaljplaner.
Se gröna sidorna i telefonkatalogen eller ring din kommuns växel.

Råd om byggnadsvård

- Stadsantikvarie/kommunantikvarie. Finns i Malmö, Lund, Landskrona, Helsingborg och Höganäs. Ring din kommuns växel.
- Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne
Box 134, 291 22 Kristianstad. Tel 044-13 58 00 vx. Fax 044-21 49 02
Box 153, 221 00 Lund. Tel 046-15 80 50. Fax 046-15 80 39.
www.regionmuseet.m.se
- Ditt lokala museum.
Se gröna sidorna i telefonkatalogen eller ring din kommuns växel.

Lästips

- Adlercreutz (red): Kulturmiljövården. En sammanställning av gällande författningar, Stockholm 1992.
- Barup & Edström: Handbok i sydöstkånska byggnadsteknik, Ystad 1993.
- Bedoire m fl: Arkivguide för byggnadsforskare, Stockholm 1985.
- Björk m fl: Så byggdes husen 1880–1980, Stockholm 1992.
- Hidemark m fl: Så renoveras torp och gårdar, Västerås 1995.
- Lepasoon: Byggnaders särdrag, Karlskrona 1995.
- Millhagen (red): Hantverket i gamla hus, Stockholm 1999.
- Riksantikvarieämbetet: Byggnadsminnesförklaring. Allmänna råd till 3 kap, lagen om kulturminnen mm, Stockholm 1991.
- Riksantikvarieämbetets skriftserie om olika byggnadsmaterial.
- Wenander & Lindbom: Frågor och svar om byggnadsvård, Stockholm 2001.
- www.raa.se/materialguiden

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

Östra Boulevarden 62A, 291 86 Kristianstad
Kungsgatan 13, 205 15 Malmö
Tel 044/040-25 20 00, Fax 044/040-25 25 00
E-post lansstyrelsen@m.lst.se
www.m.lst.se

www.m.lst.se